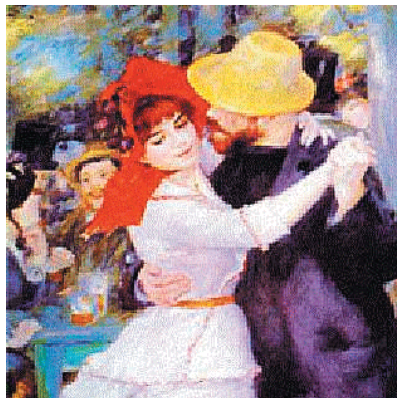

Szexuális úton terjedő betegségek

A legfontosabb tudnivalók a nemi betegségekről

Általános információk

A szexuális úton terjedő, más szóval nemi betegségek a fertőző betegségek körébe tartoznak. Több, mint 20 betegség tartozik ide, melyeket baktériumok, vírusok, gombák vagy élősködők okoznak. A szexuális úton terjedő betegségekből az a közös, hogy elsősorban nemi úton terjednek. A kórokozók fertőzőképessége, a betegség lefolyása, valamint a terápiás lehetőségek, illetve a megelőzés azonban betegségenként változó.

A „klasszikus” nemi betegségek (pl. szifilisz, gonorrhoea) ma már nem olyan fenyegetőek mint régebben, mert antibiotikummal kezelhetők. A hepatitis B ellen – mely komoly, szintén nemi úton terjedő betegség – már hosszabb ideje létezik védőoltás. A ma leginkább rettegett nemi betegség az AIDS, mert ellene sem gyógyszer, sem védőoltás nem áll rendelkezésre. A becslések szerint világszerte évente 330 millió ember kap el valamilyen nemi betegséget. A leginkább elterjedt a Trichomonas-fertőzés, mely 120 millió főt érint, ezt követi a Chlamydia 50 millióval, valamint a gonorrhoea 25 millió megbetegedéssel. A HIV-fertőzöttek számát ma 42 millió főre teszik.

A szexuális úton terjedő betegségek elsősorban közösülés útján terjednek,

amikor a fertőzött testváladék (ondó, ill. hüvelyváladék) közvetlen érintkezésbe kerül a nyálkahártyával. A legtöbb nemi betegség, különösképpen a herpeszfertőzés orális kapcsolat, csókolózás vagy petting során is átadható (a fertőzött testváladékkal való közvetlen kapcsolat révén). Azonban a fertőzött anya is átadhatja magzatának ill. az újszülöttnak ezeket a betegségeket. Néhány nemi betegség (hepatitis B és C, AIDS és szifilisz) a véren keresztül, fertőzött vérkonzervek, ill. vértermékek használatával vagy az intravénás drogot használók közös tűhasználatá során is átadható. Az indirekt megfertőződés, pl. közös törölközők, illatszerek és hasonlók használata révén egyes kórokozók esetében lehetséges, azonban igen ritkán fordul elő; cseppfertőzés (pl. köhögés, tüsszentés által) útján pedig e betegségek nem terjednek. A mindennapi társadalmi érintkezés során (háztartás, munkahely, utazás stb.) a nemi betegségekkel való megfertőződés a szokásos higiéniai szabályok betartása mellett kizárt.

A legtöbb nemi betegség először a fertőződés helyén észlelhető (legfontosabb kivételek a hepatitis B és az AIDS), tehát a nemi szerveken: a hímtagon, a hüvelyben és a szeméremajkakon, továbbá a végbél és a szájüreg is érintett lehet. Vannak nemi betegségek, melyek

egyszerűen csak kellemetlenek, mások azonban veszélyesek is: kezeletlenül az egész testben elterjednek, és ezután részben súlyos, visszafordíthatatlan károkat okozhatnak, mint amilyen a terméketlenség, az agykárosodás vagy a vakság. A legveszélyesebb nemi betegség a HIV-fertőzés, mely mai tudásunk szerint átlag 12 év után vezet az AIDS elnevezésű végső stádiumba, amely a legtöbb esetben halállal végződik.

A legfontosabb nemi betegségek

Szifilisz (lues, vérbaj)

A szifilisz spirál formájú baktériumok (*Treponema pallidum*) okozzák. A betegség lefolyásában négy stádiumot különböztetünk meg: az I. stádium a fertőzést követő első három hét alatt alakul ki, amikor is kemény, fájdalomtalan duzzanat alakul ki azon a helyen, ahol a fertőződés történt (általában a hímtagon, ill. a hüvelyben). Az ehhez legközelebb fekvő nyirokcsomók megduzzadnak. A daganat általában kezelés nélkül is eltűnik. Kezelés nélkül azonban a betegség kb. 6 hét múlva a II. stádiumba jut, amelynek során a baktériumok az egész testben elterjednek és bőrkiütést, lázat és nyirokcsomó-duzzanatot okoznak. Ezek a jelenségek időnként eltűnnek, de az évek során újra és újra előjönnek. Ha ebben a stádiumban sem kerül sor kezelésre, úgy több év elteltével a belső szerveket is megtámadja a betegség, ami különösen az idegrendszer érinti, így a III. stádiumban a gerincvelőt (járászavarok) és a IV. stádiumban a központi idegrendszert (elbutulás.)

A fertőzés kimutatására mikroszkópos vizsgálat útján vagy a vér szifiliszre történő megvizsgálása során kerül sor, amely körülbelül három héttel a fertőzést követően megbízható eredményeket szolgáltat. A korai stádiumokban való antibiotikumos kezelés (pl. penicillinnel) teljes körű gyógyulást eredményez. A későbbi stádiumokban (III. és IV.) azonban a károk már visszafordíthatatlanok, éspedig még akkor is, ha a baktériumokat a gyógyszerekkel el lehet ölni. Terhesség

során a szifilisz jelentős mértékű károsodást okozhat a magzatban.

Gonorrhoea (tripper, kankó)

A gonorrhoeát szintén baktérium (*Neisseria gonorrhoeae*) okozza. A fertőzést követő 2–7 napon belül sárgászöld, gennyes folyás kezdődik a hímvesszőből és a hüvelyből, valamint fájdalomérzés jelentkezik vizelés közben. Nőknél ezek a tünetek hiányozhatnak is. Kezeletlen esetekben a férfiaknál megfertőződhet a prosztata, az ondóvezeték és a mellékhere. Nőknél a méh, a petevezeték és a petefészkek oly mértékben károsodhatnak, hogy ez terméketlenséghez is vezethet. A gonorrhoea késői stádiumában a baktériumok az egész testben elterjednek, különösen az ízületekben és a máj környékén (*perihepatitis acuta*). A gonorrhoeás fertőzés kimutatása a folyás, illetve a váladék mikroszkopikus vagy tenyésztéses vizsgálata segítségével történik. A gonorrhoea antibiotikumokkal gyógyítható.

E körben nagy problémát jelent a távolkeletre irányuló szexturizmus: az ottani prostituáltak gyakran antibiotikumokat használnak a nemi betegségek megelőzésére. Ennek következtében egyre több antibiotikumra rezisztens (ellenálló) baktériumtörzs alakul ki.

Ulcus molle (lágycékély, Ducrey-fekély, lágysáncer)

Az *ulcus molle* betegséget baktériumok (*Haemophilus ducreyi*) idézi elő és Közép-Európában igen ritka betegség, a trópusi fejlődő országokban azonban gyakori. A fertőzést követő 2–6 napon belül puha, fájdalmas, szabálytalan szélű duzzanatok alakulnak ki a fertőzés helyén. Az ágyéki nyirokcsomók erősen megduzzadhatnak. A diagnózis a kórokozó mikroszkóp segítségével történő kimutatásával kerül felállításra a daganatokból. A betegséget antibiotikumokkal gyógyítják.

Lymphogranuloma inguinale (Lymphogranuloma venereum, venerikus nyirokcsomógyulladás)

A lymphogranuloma inguinale betegséget a *Chlamydia trachomatis* speciális törzsei

okozzák és Közép-Európában nagyon ritka. A fertőzést követő minimum 14 nap után a nemi szervek területén élesen elhatárolható kis csomók jelentkeznek, amelyek daganattá is nőhetnek. A kevés, fájdalmas csomó 10–14 nap után spontán gyógyul, ezért gyakran figyelmen kívül hagyják őket. Csak az ágyéki nyirokcsomók (akár ökol nagyságú) duzzanata következtében keresi fel a beteg az orvost. Problémák elsősorban akkor keletkeznek, ha a nyirokcsomók kifelé felszakadnak (fisztula), avagy ha a test belsejében elhelyezkedő nyirokcsomók is érintettek. A betegség diagnózisa a fertőzött területen a kórokozók közvetlen kimutatása révén vagy vérvizsgálat segítségével történik. A betegség kezdeti stádiumban antibiotikumok segítségével gyógyítható..

Chlamydia-fertőzés

A Chlamydia-fertőzés Európában nagyon elterjedt, baktérium (Chlamydia trachomatis) okozza. A betegség kellemetlen húgycsőfertőzést idéz elő, amit erős viszketés és vizeléskor égő érzés kísér. Férfiaknál a prosztatata és a mellékherék, nők esetében a hüvely, a méh, a petevezeték és a petefészkek is érintettek lehetnek, ami terméketlenséghez vagy méhen kívüli terhességhez vezethet. A fertőzés gyakran észrevétlen marad, egyébként problémamentesen gyógyítható antibiotikumok segítségével. Az újszülöttek is gyakran megfertőződnek, esetükben kötőhártya- és tüdőgyulladás lép fel.

AIDS

Az AIDS (szerzett immunhiányos szindróma) a HIV-vírussal történő megfertőződés végső stádiumát jelenti. A mai napig kétféle vírustípust* (HIV-1, HIV-2) sikerült kimutatni, melyeknek számos alcsoportja van. A megfertőződés és a betegség kitörése között átlagosan 12 év telik el. Ezen időszak alatt a fertőzöttek – anélkül, hogy állapotukkal tisztában lennének – a vírussal másokat is megfertőzhetnek. Az esetlegesen egyidejűleg fennálló „klasszikus” nemi betegségek (szifilisz, ulcus molle) növelik a HIV-vírussal való fertőződésre való hajlamot. A HIV-fertőzés igazolása vérvizsgálattal történik

(AIDS-teszt). A betegség egyelőre nem gyógyítható és a legtöbb esetben halállal végződik. A fertőzés idejekorán való felismerése és megfelelő orvosi gondozása lehetővé teszi a betegség kitérésének a kitolását, és az érintettek életminőségének a javítását. Úgy tűnik, hogy az AIDS ellen belátható időn belül nem fog rendelkezésre állni védőoltás.

Hepatitis (fertőző sárgaság, fertőző májgyulladás)

Különböző hepatitis-vírusokat ismerünk, melyek közül elsősorban a hepatitis B (HBV) és kismértékben a hepatitis C (HCV) terjed szexuális úton. A betegség lefolyása egyénileg igen eltérő lehet: panaszmentesség is elképzelhető, vagy akut, súlyos májgyulladás (hepatitis) léphet fel, amely egyes esetekben halállal végződik. Az esetek nagy részében krónikus májgyulladás alakul ki, amely májcirrózishoz és májrákhoz vezethet.

A hepatitis B és C esetében az a probléma, hogy egyesek egész életükben vírushordozók (anélkül, hogy megbetegednének), és ezáltal másokat is megfertőzhetnek. A hepatitis B és C vírusa a nemi kapcsolaton kívül vérátömlesztéssel, az intravénás drogot használók közös tűhasználatával, sőt időnként a testváladékokkal való közvetlen vagy közvetett kontaktus révén is terjedhet rossz higiéniai viszonyok között.

A harmadik világ országaiban a hepatitis B nagymértékben elterjedt a lakosság körében; Európában elsősorban az intravénás drogot használók és az egészségügyi személyzet érintett. A hepatitis B az egyetlen olyan, nemi úton terjedő betegség, amely ellen biztonságos védőoltás áll rendelkezésre.

Herpes genitális

A herpes genitális elterjedt vírusfertőzés, amely közeli rokona a herpes labialisnak (ajakherpesz). A fertőzést követő 3–7 napon belül a nemi szervek környékén kis, erősen viszkető vagy fájdalmas hólyagocskák lépnek fel, amelyek fertőző váladékot tartalmaznak. Ezen kívül a nyirokcsomók is megduzzadhatnak, és lázzal járó általános tünetek jelentkezhetnek. A

vírust vagy közvetlenül lehet kimutatni a hólyagokban található folyadékból avagy közvetetten, vörvizsgálat segítségével. A kórokozó a vírusellenes gyógyszerrel folytatott kezelés ellenére (pl.: Aciclovir) az idegsejtekben túlélhet, és évekkel később is új betegséget idézhet elő, amely azonban enyhébb lefolyású. A fertőzött terhes asszonyok esetében a herpeszvírus a szülés során áterjedhet az újszülöttre, akinél súlyos betegségeket idézhet elő (pl.: agyhártyagyulladás).

Condyloma acuminatum (nemi szervek szemölcsse)

Körülbelül 4 héttel a fertőzést követően a nemi szervek területén jelentkező szemölcsök gyakran karfiolformában jelentkeznek. A betegséget vírus okozza (humánpapillóma-vírus – HPV) és sebészeti eszközökkel (lézer, folyékony oxigén, elektrokoaguláció vagy szike segítségével) távolíthatóak el. A papillómavírus a szülés során az újszülöttet is megfertőzheti. Egyes vélemények szerint bizonyos fajta papillómavírusok okozzák a nők méhnyakrákját.

Trichomoniasis

A Trichomonas elterjedt egysejtű parazita, amely a húgyvezetékét és a hüvelyt érinti. A fertőzés vizes jellegű folyás és viszketés képében mutatkozik meg. A diagnózis felállítása úgy történik, hogy a kórokozót mikroszkóp segítségével mutatják ki. A világszerte fellépő, azonban ártalmatlan fertőző betegséget speciális gyógyszerekkel (Metronidazollal) kezelik.

Gombás fertőzés

Az élesztőgomba (Candida albicans) nagyon széles körben elterjedt, és a szexuális úton terjedő gombás fertőzések leggyakoribb kórokozója. Ez az önmagában ártalmatlan fertőzés (a hüvely, ill. a pénisz makkjának a gyulladása) azonban kellemetlen tüneteket okozhat, mint pl. viszketés és égő érzés. Nők esetében ezenkívül hüvelyváladékozás is fellép. A gombás fertőzés speciális gyógyszerek (antimikotikumok) és megfelelő higiéniai intézkedések mellett jól kezelhető.

A legfontosabb nemi úton terjedő bet

Betegség	Kórokozó
Szifilisz	baktérium (Trepon)
Gonorrhoea	baktérium (Neisser)
Ulcus molle	baktérium (Haemo)
Lymphogranuloma inguinale	baktérium (Chlamy)
Chlamydia-fertőzés	baktérium (Chlamy)
HIV-fertőzés/AIDS	vírus (HIV 1/2) HIV belül, de maximum pozitív
Hepatitis B és C	vírus (HBV/HCV)
Herpes genitalis	vírus (Herpes simp)
Nemi szervek szemölcsse	vírus (Papillomavir)
Trichomoniasis	parazita (Trichomo)
Gombás fertőzés	élesztőgomba (els albicans)
Lapostetű	rovar (Phthirus pub)
Rüh (Scabies)	atka (Sarcoptes sca)

egségek áttekintése

	Lappangási idő	Kezelés	Megjegyzések
ema pallidum)	3 hét	antibiotikum	időben elkezdett kezelés esetében teljes körű gyógyulás
ria gonorrhoeae)	néhány nap	antibiotikum	időben elkezdett kezelés esetében teljes körű gyógyulás
philus ducreyi)	néhány nap	antibiotikum	időben elkezdett kezelés esetében teljes körű gyógyulás
rdia trachomatis)	néhány nap	antibiotikum	időben elkezdett kezelés esetében teljes körű gyógyulás
rdia trachomatis)	néhány nap	antibiotikum	időben elkezdett kezelés esetében teljes körű gyógyulás
-teszt 2-6 héten n 3 hónapon belül	kb. 12 év	retrovírus- ellenes gyógyszerek	nem gyógyítható, a vírus a testben marad, élethosszító és a tüneteket csökkentő kezelés lehetséges
	néhány hét vagy hónap	tüneti, területi kezelés, vírusölő szerek	általában spontán gyógyulás, vírusellenes kezelés lehetősége fennáll, megelőző oltás a HBV ellen lehetséges
lex vírus 2)	néhány nap	tüneti kezelés	részleges gyógyulás, a vírus a testben maradhat
en)	4 hét	sebészeti megoldás	a gyógyulás lehetséges, a méhszájrak kialakulásának kockázata megnövekedhet
onas vaginalis)	néhány nap	élődsdi elleni szerek	a teljes körű gyógyulás lehetősége fennáll
őrsorban Candida	néhány nap	gombaölő szerek	a teljes körű gyógyulás lehetősége fennáll
is)	néhány nap	élődsdi elleni szerek	a teljes körű gyógyulás lehetősége fennáll
abiei)	gyakran több hét	élődsdi elleni szerek	a teljes körű gyógyulás lehetősége fennáll

Hogyan védekezhetünk a nemi betegségek ellen?

Mivel a nemi betegségek kizárólag közösülés útján terjednek, a védőintézkedéseket is e körben kell alkalmaznunk. Egyes nemi betegségek kívülről láthatóak, sok esetben azonban a partnereken nem lehet észrevenni, hogy esetleg valamilyen nemi betegségben szenved.

Hűség

Két egészséges partner által fenntartott hűséges kapcsolat keretében a nemi betegséggel való megfertőződés veszélye kizárt.

Gondos partnerválasztás

Minden új szexuális kapcsolat alapvetően magában hordozza a megfertőződés veszélyét. Ez csak akkor kizárt, ha a partner sem fertőzött. Ezért különösen fontos, hogy nagyon gondosan válasszuk ki partnerünket. Legjobb a partnerrel folytatott nyílt beszélgetés során a kockázat mértékét tisztázni. Milyen volt leendő partnerünk előélete? Hogyan szándékozunk védekezni a betegségek ellen? A bajok elhallgatása csak a kórokozónak használ.

AIDS-teszt

Mivel az AIDS nem gyógyítható, manapság ajánlatos a HIV-tesztet elvégeztetni annak kizárása érdekében, hogy esetleg a múltban észrevétlenül megfertőződünk.

Futó szexuális kapcsolatok kerülése

Mivel nem minden nemi betegség kezelhető, és adott esetben halálhoz vezethet (AIDS) vagy súlyos károkat idéz elő az emberi testben (hepatitis B és C), avagy terméketlenséget okozhat, tanácsos a futó szexuális kapcsolatokról lemondani (különösen utazások során). Már egyetlen

nemi aktus is elegendő lehet a megfertőződéshez, ha partnerünk valamilyen nemi betegségben szenved. A partnerek gyakori cseréje fokozza annak veszélyét, hogy fertőzött személlyel kerülünk kapcsolatba.

Óvszerhasználat

Tartós kapcsolaton kívüli ismerkedés esetén az óvszer helyes alkalmazásával a nemi betegségek kockázata csökkenthető, teljesen azonban nem zárható ki. Még államilag ellenőrzött óvszerek esetében is fennmarad egy pár százalékos kockázat, hogy esetleg megfertőződhetünk, ami a halálos kimenetelre való tekintettel nem elhanyagolható. Épp a fiataloknak van természetes módon gyakran még túl kevés tapasztalatuk az óvszer használatában, ezért az alkalmazási hibák veszélye fokozottabb.

A droghasználat mellőzése

A drog és az alkohol megzavarja a valóságérzetet, elködösíti a felelősségtudatot, gyengíti az ítélőképességet, éppúgy, mint az önkontrollt és ezáltal meggondolatlan, gyakran védekezés nélküli nemi kapcsolatokhoz vezet. Pusztán az AIDS miatt is nagy jelentősége van a drogok kerülésének.

Hepatitis B elleni védőoltás

Amennyiben Ön a hepatitis B tekintetében valamilyen rizikócsoporthoz tartozik (pl.: egészségügyi dolgozó, dialízisre szoruló beteg, intravénás droghasználó, hosszabb időn keresztül tartózkodik valamely fejlődő országban), minden esetben ajánlatos a hepatitis B elleni védőoltást beadatni. Ma valójában mindenkinek ajánlatos az oltás igénybe vétele.

Lapostetű

A lapostetű kis rovar, amely a nemi szőrzetben ássa el magát és a petéi is a szőrszálakra tapadnak. A legfontosabb tünet az erős viszketés. Eme ártalmatlan nemi betegség kezelésére speciális emulziót használnak.

Rüh (scabies)

A rühbetegséget atkák terjesztik (*Sarcoptes scabiei*), melyek a közösülés során – de a családon belül is – terjedhetnek, és járatokat fúrnak a bőrébe (az ujjak közötti terület, valamint a csukló, a hónalj, a nemi területek, a köldök és a mell érintett). Ez erősen viszkető betegséget okoz (elsősorban éjjel), amely makacs ekcémát idézhet elő. Gyakran szabad szemmel is kivehetőek az úgynevezett atkajáratok. Ilyen esetekben minden, a beteggel közös háztartásban élő személyt be kell vonni az egyidejűleg folytatott kezelésbe.

Mit kell tenni, ha megfertőződünk valamilyen nemi betegséggel?

Ha felmerül a lehetősége, hogy megkapta valamelyik nemi betegséget, akkor haladéktalanul menjen el orvoshoz. A házi orvos mellett a bőrgyógyász, a nőgyógyász, az urológus vagy a belgyógyász is segíthet. Problémás dolog a nemi betegség otthoni, saját magunk általi kezelése, sőt még veszélyes is lehet, mert az orvos számára a későbbiek során megnehezíti a diagnózis felállítását, és esetleg észrevétlen marad a fertőzés.

A legtöbb nemi betegség megfelelő orvosi kezelés mellett gyógyítható. Kivételt képeznek a nemi úton terjedő vírusbetegségek, mint például a herpeszfertőzés, a hepatitis B és C és az AIDS. A modern gyógyszerek segítségével azonban még a HIV- fertőzésnél is javíthatóak a beteg életkilátásai és elsősorban életminősége. Ennek az előnyeit azonban csak azok élvezhetik, akik idejekorán megtudják, hogy HIV-vírussal fertőzöttek. Ezért érdemes valamely másik nemi betegség fennállása esetén egyidejűleg mindjárt a HIV-tesztet is elvégeztetni. Beszélje ezt meg orvosával.

Ha Ön valamilyen nemi betegségben szenved, akkor – partnere védelme érdekében – mindaddig le kell mondania a szexuális kapcsolatáról, míg a betegség meg nem gyógyul, és így már nem áll fenn annak a veszélye, hogy a partnerét megfertőzi. Orvosa tájékoztatja Önt, hogy mikortól nem kell már számolnia a fertőzés veszélyével. Korábbi és/vagy jelenlegi partnerét tájékoztassa nemi betegségéről. Legalább egyikük valószínűleg ugyanabban a betegségben szenved (különben Ön sem fertőződhetett volna meg), és valószínűleg már Ön is továbbadta a fertőzést másoknak. Ezek a személyek is keressék fel az orvost, és szükség esetén részesüljenek kezelésben.

Svájcban létezik egy járványügyi törvény, amely a szexuális úton terjedő betegségekre is vonatkozik. „Klasszikus” nemi betegségben – pl. szifiliszben vagy gonorrhoeában – szenvedő betegek kötelesek orvosilag kezeltetni magukat. Az orvos ezen túlmenően gondoskodik róla, hogy a betegek tájékoztassák szexuális partnerüket, és hogy ezek a személyek is jelentkezzenek kezelésre. Ha a beteg vagy valamelyik szintén érintett ismerőse nem járul hozzá a vizsgálathoz, illetve a kezeléshez (vagy a kezelést idő előtt megszakítja), az orvos köteles a beteg nevét az egészségügyi hatóságnál bejelenteni.

Sok ember problémásnak érzi azt, hogy a nemi betegségről beszéljen. A bizalom és nyíltság azonban elengedhetetlen az orvos irányában, aki az orvosi titoktartás betartása mellett szakszerűen és előítéletek nélkül végzi el a szükséges kezeléseket.

* Magyarosna hosszú í, latinosan rövid

© AIDS-Felvilágosítás Svájc,
1994, új kiadás 2005/2009

Címlap: Auguste Renoir:
La danse à Bougival (Kivonat), 1882/83
© Picture Fund Courtesy,
Museum of Fine Arts, Boston

AIDS-Felvilágosítás Svájc
Postafiók 26 • CH 8610 Uster 1
Tel. +41 44 261 03 86
Fax +41 44 261 10 32 • PC 80-18122-3
www.aids-info.ch